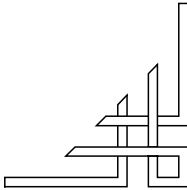

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

УДК 378:373.3.011.3-051 (477), „XX”

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.–2.202-208

Наталія Гудима
Nataliia Hudyma

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

PREPAREDNESS OF A TEACHER OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL ON THE BASEMENT OF COMPETITIVE APPROACH

У статті окреслено ключові компетентності Нової української школи; визначено низку завдань перед закладом вищої освіти, який готує нову генерацію педагогів; виокремлено ознаки ключових компетентностей; сформовано ключові компетентності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, які реалізують на основі системи набутих загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей для здійснення виробничих функцій, вирішення завдань професійної та соціальної діяльності, розв'язання складних задач і практичних проблем у галузі освіти або в процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризують невизначеністю умов і вимог, забезпечення здатності випускника здійснювати професійну діяльність на первинній посаді одразу після закінчення терміну навчання.

Ключові слова: Нова українська школа, компетентнісний підхід, учитель початкової школи, ключові компетентності, впровадження, реалізація, організація освітнього процесу, підготовка.

В умовах інтеграції України до європейської спільноти актуалізується потреба у реформуванні й модернізації системи національної освіти. Першим кроком до створення новітнього освітнього простору стала презентація Концепції Нової української школи, що характеризується масштабністю та радикальністю змін.

17 серпня 2016 року Міністерством освіти і науки України опубліковано першу версію “Концептуальних засад реформування середньої освіти”, що визначила ідеологію змін у проекті нового базового закону “Про освіту” (№ 3491-д від 04.04.2016). Цей законопроект з’явився в результаті громадсько-політичного діалогу тривалістю понад 3 роки, до якого долучилися науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, учителі загальноосвітніх шкіл, департаменти освіти місцевих органів влади, а також усі небайдужі громадяни нашої держави. Завдяки активному громадському обговоренню, відгукам у засобах масової інформації та соціальних мережах враховано конструктивні пропозиції та критичні зауваги й ухвалено “Концепцію Нової української школи” (27.10.2016).

Реформа орієнтована на перебудову української школи для виховання відповідальних і підприємливих громадян, формування згуртованої спільноти освічених, ініціативних, творчих людей, здатних до критичного мислення та інноваційної діяльності, які забезпечать економічний розвиток України та її конкурентоспроможність на світовому ринку. У “Концепції Нової української школи” наголошено, що випускник Нової школи – це цілісна, всебічно

розвинена особистість, патріот із активною життєвою позицією, новатор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці та вчитися впродовж життя. Саме ці якості покликані зробити молодь конкурентоздатною у XXI столітті.

Метою статті є окреслити ключові компетентності Нової української школи; сформулювати ключові компетентності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 початкова освіта галузі знань 01 освіта/педагогіка.

Формула Нової української школи об'єднує 9 ключових компонентів:

1. Новий зміст освіти – компетентнісна освіта, спрямована на самореалізацію людини в сучасному суспільстві.
2. Умотивований, творчий учитель, який розвивається професійно та має академічну свободу.
3. Виховання особистості на загальнолюдських цінностях, плекання української ідентичності.
4. Децентралізація та автономія школи як необхідна умова підвищення якості освіти.
5. Педагогіка партнерства з метою виховання щасливої й успішної дитини.
6. Дитиноцентризм, особистісно-орієнтована модель освіти.
7. Нова структура школи.
8. Справедливе фінансування та рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.
9. Створення сучасного освітнього середовища, що не обмежується питаннями ергономіки [3, с. 7].

Основним засобом забезпечення успіху Нової української школи визначено наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі й управлінні системою освіти.

Розбудова Нової української школи є довготривалою реформою, перша фаза впровадження якої охоплює 2016-2018 роки. Так, до початку 2016-2017 навчального року було оновлено й розвантажено програми початкової школи, впродовж 2017-2018 навчального року затверджено новий Державний стандарт початкової освіти та нові програми початкової школи, здійснено пілотування державного стандарту у 100 школах України, близько 22 тисяч учителів початкової школи пройшли підвищення кваліфікації, щоб навчати учнів на компетентнісній основі, видано нові підручники для 1 класів. З 1 вересня 2018 року всі першокласники нашої країни розпочали навчання в Новій українській школі.

В умовах сучасних змін переорієнтації педагогічної освіти на компетентнісні засади, педагогіку партнерства, застосування інтегрованого підходу в навчанні особливо актуальною є проблема підготовки здобувачів вищої освіти, які працюватимуть у Новій українській школі та навчатимуть дітей нового покоління, вчителів, які стануть помічниками, наставниками дитини, супроводжуватимуть її у процесі пізнання та досліджуватимуть світ разом із нею.

Сьогодні перед закладом вищої освіти, який готує нову генерацію педагогів, постають такі завдання:

- оновлення освітніх програм, навчальних планів, змісту, структури, стандартів і методик (технологій) навчання, що забезпечать майбутнім учителям можливості оволодіння компетентнісним підходом і сучасними ефективними інструментами педагогічної праці;
- інтеграція в програмі підготовки фахівця опанування обраної предметної спеціальності з аспектами її викладання, врахування міждисциплінарних зв'язків, забезпечення практичної підготовки шляхом неперервної педагогічної практики студентів на базі закладів освіти;
- усвідомлення майбутнім педагогом необхідності дослідницької діяльності й ознайомлення з методами її здійснення;
- підготовка конкурентоспроможного фахівця, зорієнтованого на безперервний професійний розвиток;

– забезпечення випереджувального розвитку педагогічної освіти.

Мета роботи – схарактеризувати особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи як агента змін в освіті, новатора, здатного впроваджувати новий зміст освіти, новітні методики (технології) навчання та забезпечити якісну освіту учнів молодшого шкільного віку.

Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в житті суспільства, спричинили необхідність застосування компетентнісного підходу в освіті, який передбачає переорієнтацію освітнього процесу із засвоєння знань на здатність застосовувати їх для вирішення практичних завдань. Науковці доводять, що підготувати дитину до життя в сучасному світі та забезпечити її успішну самореалізацію, покликані ключові (найвагоміші та найбільш інтегровані) компетентності.

Компетентність визначають як динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, необхідних для успішної навчальної та професійної діяльності [3, с. 10].

Тлумачення компетентності зазвичай здійснюють через такі поняття: здатність до..., комплекс умінь, готовність до..., знання в дії, спроможність, індивідуально-особистісна рефлексивна функція тощо. Отже, компетентність – це інтегроване поняття, яке охоплює знання, вміння, досвід діяльності та усуває суперечності між теорією та їх застосуванням у реальному житті для розв'язання конкретних життєвих завдань:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причинно-наслідкові зв'язки;
- створювати тексти, вироби, проекти;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків своїх та інших;
- брати участь у колективних справах, у розв'язанні навчальних завдань, оцінювати вчинки, різні моделі поведінки;
- користуватись певними предметами тощо.

Ознаками ключових компетентностей є: поліфункціональність, надпредметність, міждисциплінарність, багатокомпонентність, спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції.

У “Концепції Нової української школи” визначено 10 груп ключових компетентностей, які ґрунтуються на “Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя” (18.12.2006).

1. Спілкування державною і рідною мовами (у разі відмінності), яке передбачає: вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на соціальні та культурні явища; усвідомлення ролі ефективного спілкування.

2. Спілкування іноземними мовами: уміння належно розуміти іноземну мову, усно й письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів; уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

3. Математична компетентність: формування культури логічного й алгоритмічного мислення; уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності; здатність до розуміння та використання простих математичних моделей, уміння їх будувати для вирішення проблем.

4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях: наукове розуміння природи та сучасних технологій, а також здатність застосовувати його у практичній діяльності; уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

5. Інформаційно-цифрова компетентність: критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційна й медіа-грамотність, основи

програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

6. Уміння вчитися впродовж життя: здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації освітнього процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками; вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

7. Ініціативність і підприємливість: уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави; вміння бути раціональним споживачем, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо.

8. Соціальна та громадянська компетентності: усі форми поведінки, потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі; уміння працювати в команді з метою досягнення результату, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття.

9. Обізнаність і самовираження у сфері культури: здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва; глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших народів.

10. Екологічна грамотність і здорове життя: уміння розумно й раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку; усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя та здоров'я людини; здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [5, с. 11-12].

У "Концепції Нової української школи" зазначено, що визначені ключові компетентності взаємопов'язані й формуються у процесі вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільною для всіх компетентностей є низка вмінь:

- уміння читати і розуміти прочитане;
- уміння висловлювати думку в усній і писемній формах;
- розвинене критичне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати свою позицію, виявляти ініціативу, творити;
- уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення;
- уміння конструктивно керувати емоціями та застосовувати емоційний інтелект;
- здатність співпрацювати в команді [6, с. 12].

Загальні вимоги до якостей випускників освітнього ступеня магістр спеціальності 013 Початкова освіта реалізуються на основі системи набутих загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей для: здійснення виробничих функцій; вирішення завдань професійної та соціальної діяльності; розв'язання складних задач і практичних проблем у галузі освіти або в процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог; забезпечення здатності випускника здійснювати професійну діяльність на первинній посаді одразу після закінчення терміну навчання.

Результатом навчання є формування інтегральних, загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі освіти, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності: здатність до проведення наукових досліджень та практичного використання їх результатів у науковій діяльності; володіння методикою і методологією

наукового дослідження у галузі професійної діяльності; здійснення наукового дослідження й оформлення його результатів, організація науково-дослідницької роботи студентів; застосування досягнень психолого-педагогічних наук у практичній діяльності; здатність до здійснення науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти; володіння основами моделювання і проектування освітнього процесу у закладах вищої освіти; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел; уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність розробляти та управляти проектами; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: готовність до практичного використання системи педагогічних знань, умінь і навичок у процесі викладання курсів педагогіки та психології початкової освіти у закладах вищої освіти; здатність до організації навчальної діяльності у процесі вивчення педагогіки та психології початкової освіти у закладах вищої освіти; здатність до організації дидактичного процесу у закладах вищої освіти під час викладання фахових методик у вищій школі; уміння укладати навчальні та робочі програми дисциплін, створювати їх навчально-методичне забезпечення, розробляти засоби діагностики знань і умінь здобувачів; вільне володіння навчальним матеріалом, методами, прийомами, засобами і формами навчання, мистецтвом усного мовлення; застосовування теоретичних засад та актуальних проблем організації навчально-виховної, науково-методичної та організаційної роботи в освітніх закладах; використання професійно-профільних знань і навичок під час планування, організації та контролю стану навчально-виховного процесу в початковій школі; використання нормативних документів в навчально-педагогічній, науково-методичній та науково-дослідницькій роботі, при визначенні змісту і форм організації роботи в початковій школі; узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду; уміння проектувати, моделювати та обґрунтовувати інновації, прогнозувати результати їх впровадження; створення умов для безперервного навчання та ефективного підвищення кваліфікації вчителів початкової школи; проведення різних форм методичної роботи та організація роботи методичного кабінету в початковій школі; здійснення аналізу навчально-виховного процесу в початковій школі; володіння сучасними технологічними підходами до вивчення галузі “Мова і література” в початковій школі; володіння сучасними технологічними підходами до навчання молодших школярів математики; володіння сучасними технологіями збереження та зміцнення здоров’я молодших школярів, упровадження оздоровчих технологій та діагностичних методик фізичного розвитку дітей в практику роботи початкової школи; здатність організувати ефективну фізкультурно-оздоровчу роботу в початковій школі; здатність використовувати сучасні технологічні підходи під час вивчення галузі “Технології” в початковій школі; здатність використовувати сучасні технологічні підходи під час вивчення галузі “Мистецтва” в початковій школі; застосування перспективних педагогічних технологій під час вивчення природознавства та суспільствознавства в початковій школі; здатність до діяльності на посаді викладача педагогіки, психології та методики початкової освіти у закладах вищої освіти; володіння базовими методами аналізу і відбору інструментів ІКТ, електронних освітніх ресурсів відповідно до професійних педагогічних завдань; здатність використовувати потенційні можливості ЕОР для оцінювання результатів навчання з предметів початкової школи; здатність до діяльності на посаді вчителя іноземної мови (англійської / німецької) початкової школи / Здатність до діяльності на посаді вчителя інформатики початкової школи / Здатність до здійснення виховної роботи в інтернатних закладах, до застосування теоретичних знань на практиці; знання та володіння технологіями навчання сучасної іноземної мови (англійської / німецької) / технологіями організації навчально-виховної роботи педагога закладу інтернатного типу / інформаційно-комунікаційними технологіями в освіті та науці; здатність до використання граматичних та лексичних ресурсів іноземної мови / Володіння навичками з інформаційних та комунікаційних технологій, комп’ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють створювати, одержувати

доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію / Володіння основами постінтернатної адаптації дітей-сиріт та здатність проектування педагогічних умов їх адаптації в соціумі; володіння теоретичними засадами та практичними способами організації мовленнєвої діяльності молодших школярів на уроках іноземної мови / Здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та науці / Здатність організовувати навчально-виховну роботу в закладах інтернатного типу на технологічних засадах.

Освітній процес підготовки майбутніх учителів початкової школи реалізується на основі студентоцентрованого навчання, самонавчання, проблемноорієнтованого навчання; застосовуються індивідуально-творчий і практиологічний підходи.

Розбудова Нової української школи – це реформа, яка вимагає цілеспрямованих і спільних зусиль усіх закладів освіти. Науково-педагогічний колектив кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка бере активну участь у впровадженні концепції НУШ у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Здійснення якісної підготовки педагогічних кадрів до ефективної реалізації ідей Нової української школи є пріоритетом діяльності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, а науковий супровід цієї підготовки – одним із головним напрямів досліджень науково-педагогічних працівників кафедри теорії та методик початкової освіти, які активно працюють над розробкою та запровадженням інновацій, орієнтованих на розвиток основних компетентностей здобувачів вищої освіти, забезпечення високої якості освітніх послуг, організацію на сучасному рівні самостійної роботи здобувачів та підготовку конкурентоспроможного фахівця у галузі початкової освіти відповідно до концепції Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про освіту”. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрану.
2. Закон України “Про загальну середню освіту”. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрану.
3. Концепція “Нова українська школа”. – Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>. – Назва з екрану.
4. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>. – Назва з екрану.
5. Постанова Кабінету Міністрів “Про затвердження Державного стандарту початкової освіти”. “Державний стандарт початкової освіти”. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>. – Назва з екрану.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 “Про затвердження Державного стандарту початкової освіти”. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>. – Назва з екрану.
7. Професійний стандарт “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/files/News/20180815/20180815.pdf>. – Назва з екрану.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів від 14 грудня 2016 р. № 988-р “Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року”. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249613934>. – Назва з екрану.
9. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи. – Київ : ТД “ОСВІТА-ЦЕНТР+”, 2018. – 240 с.

The article deals with the key competences of the New Ukrainian school. The tasks of a higher educational institution training new generation of teachers are set; the features of key competences are given. Key competences of the second (Master's) degree students specializing in primary education are

described. These are the competences realized on the basis of the system of acquired general and special (subject professional) competences providing the implementation of professional functions, the solution of professional and social tasks, complex practical problems in the field of education or learning process that involves conducting research and introduction of innovations, ensuring the ability of the graduate to carry out professional activity in the primary post immediately after the end of the training period.

It is proved that the educational process of future primary school teachers training is realized on the basis of student-centered learning, self-study, problem-oriented learning, individual-creative and praxiological approaches.

The development of the New Ukrainian school is a reform that requires focused and collaborative efforts of all the educational institutions. The scientific and pedagogical staff of the Department of Theory and Methods of Primary Education of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University actively participates in the implementation of the concept of the New Ukrainian school in the process of future primary school teachers training.

High-quality training of pedagogical staff for the effective implementation of the ideas of the New Ukrainian school is a priority of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, and the scientific support of this training is one of the main research areas of the scientific and pedagogical staff of the Department of Theory and Methods of Primary Education. The Department is actively working on the development and implementation of innovations focused on the formation of the basic competences of higher education graduates, the provision of high quality of education, organization of independent work and training a competitive specialist in the field of primary education in accordance with the concept of the New Ukrainian school.

Key words: New Ukrainian school, competence-based approach, primary school teacher, key competences, implementation, realization, organization of educational process, training.

УДК: 37.41

DOI: 10.32626/2309-9763.2018-25.-2.208-215

Олена Довгань
Olena Dovhan

ВПЛИВ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

READING INTERESTS AND THEIR INFLUENCE ON THE FORMATION OF JUNIOR PUPILS' READING INDEPENDENCE

У статті розглядається вплив читацьких інтересів молодших школярів на формування читацької самостійності. Проаналізовано прийоми формування інтересу до науково-пізнавальної літератури. З'ясовано роль пізнавального інтересу у формуванні читацької самостійності: виявлено характер, показники, умови формування інтересу до книжки.

Ключові слова: дитяче читання, читацькі потреби, пізнавальний інтерес, читацький інтерес, читацька активність, читацька самостійність.

Читання є найбільш поширеним засобом організації освітньої автономії учня. Його вплив на формування інформаційної культури молодшого школяра важко переоцінити. Тому від того, як моделюють роботу з формування читацьких навичок і вмінь, значною мірою залежить успішність усього процесу навчання.

Згідно з С. Гончаренком, дитяче читання розглядають у широкому значенні як твори художньої, науково-популярної літератури і художньої публіцистики для читання дітей і